

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Природничо-географічний факультет
Кафедра біології та методики навчання біології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**ДО ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ, ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ
ТА ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДЛЯ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (БІОЛОГІЯ ТА
ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ)**

Суми
СумДПУ імені А.С. Макаренка
2023

УДК 378.147.091.27:91(072)

*Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(протокол №7 від 19 вересня 2023 р.)*

Рецензенти:

О.М. Бабенко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології людини, хімії та методики навчання хімії Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

М.А. Бойченко, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Методичні рекомендації до проведення виробничої (педагогічної) практики у закладах загальної середньої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) / укладачі С. Е. Генкал, Ю. І. Литвиненко; Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2023. 45 с.

Методичні рекомендації містять загальні положення про порядок організації та проходження виробничої (педагогічної) практики здобувачами вищої освіти освітнього рівня «Магістр» спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), пояснення щодо мети, завдань, етапів, вимог, змісту, структури виробничої (педагогічної) практики, оформлення звітної документації. Методичні рекомендації укладено відповідно до «Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка» (ухвалено рішенням Вченої ради університету протокол № 11 від 29.05.2023 року).

Рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів відповідно до освітньо-професійних програм підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) денної та заочної форм навчання.

УДК 378.147.091.27:91(072)

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ	5
ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	7
БАЗИ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ.....	8
ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	9
<i>Організаційна робота</i>	
<i>Навчальна робота</i>	
<i>Позакласна робота</i>	
<i>Профорієнтаційна робота</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	12
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	14
НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА МАГІСТРАНТА.....	16
ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ ТА МЕТОДИСТА.....	17
ОБОВ'ЯЗКИ ПРАКТИКАНТА	18
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	19
ВИМОГИ ДО ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ.....	23
ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА.....	25
ДОДАТКИ.....	27

ВСТУП

Практична підготовка здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (далі – Університет) є невід’ємною складовою підготовки фахівців та регламентується Положенням про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (протокол №11 від 29.05.2023 р.).

Метою практичної підготовки є формування інтегральної, загальних та професійних (фахових) компетентностей майбутнього фахівця, набуття програмних результатів навчання, виховання потреби систематично удосконалювати знання, оволодіння уміннями використовувати форми, методи, прийоми і засоби організації навчально-виховної роботи у різних типах освітньо-виховних закладів, проводити наукові дослідження та творчо застосовувати їх у практичній роботі.

Виробнича (педагогічна) практика у закладах загальної середньої та фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти як форма професійного навчання проводиться в умовах, максимально наближених до діяльності вчителя/викладача біології та організовується в реальних умовах.

Педагогічна практика створює реальні можливості для формування готовності магістрантів до проведення навчально-виховної роботи з учнями середніх, профільних класів у загальноосвітній школі та зі студентами фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, а також потреби здобувати і застосовувати теоретичні та практичні знання й одночасно опановувати передовий педагогічний досвід.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

Мета виробничої (педагогічної) практики на 2 курсі магістратури – формування цілісних, системно-структурних професійних знань, розвиток умінь професійної, творчої самореалізації та професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вчителів біології, природознавства та основ здоров'я, та викладачів біології закладів загальної середньої та фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, набуття магістрантами умінь застосовувати знання у процесі вирішення педагогічних завдань в умовах реального навчально-виховного процесу.

Виробнича практика покликана навчити магістрантів застосовувати отримані знання в університеті зі спеціальних дисциплін на практиці.

Основні завдання виробничої (педагогічної) практики:

1. Реалізація і закріплення теоретичних знань з біології, природознавства та основ здоров'я і методики навчання.
2. Ознайомлення магістрантів зі специфікою майбутньої професійної діяльності вчителя біології, природознавства та основ здоров'я у середніх та профільних класах закладів загальної середньої освіти та викладача біології закладів фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти.
3. Виховання стійкого інтересу до педагогічної професії та педагогічної діяльності, впевненості у правильності її вибору.
4. Адаптація до вимог професійної діяльності в галузі освіти, формування професійних умінь, необхідних для успішного здійснення навчально-виховного процесу.
5. Набуття практичних навичок магістрантами планування і організації діяльності учнів із урахуванням їх потреб та інтересів, можливостей матеріальної бази, власного досвіду тощо.
6. Удосконалення магістрантами умінь планувати та проводити різні типи уроків з біології, природознавства та основ здоров'я, позакласні заходи, здійснювати самоаналіз педагогічної діяльності.
7. Набуття магістрантами умінь застосування інноваційних технологій, ефективних методів, прийомів, засобів, форм навчання.
8. Формування контрольно-оцінювальної діяльності вчителя/викладача-фахівця.
9. Розвиток уміння проводити аналіз уроків і виховних заходів; здійснювати якісну та адекватну самодіагностику й самооцінку рівня сформованості професійних якостей, саморегуляцію та самокорекцію; прогнозувати свій подальший професійний розвиток

10. Формування вміння використовувати різні форми і методи організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, планувати індивідуальну роботу з учнями з метою розвитку їх здібностей, творчих сил і обдарувань.
11. Розвиток у магістрантів уміння проводити науково-дослідну роботу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми магістранти повинні **знати:**

- нормативно-правові основи роботи закладу загальної середньої та фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти;
- права і функціональні обов'язки вчителя/викладача, класного керівника;
- теоретичні засади організації освітнього процесу;
- зміст та основні напрями діяльності педагогічних працівників у закладах загальної середньої та фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти;
- особливості професійної діяльності вчителя біології, природознавства та основ здоров'я у середніх та профільних класах;
- специфіку роботи викладача біології закладів фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти;
- технології навчання, методику організації та проведення навчальних занять;
- сучасні інформаційно-комунікативні технології та засоби навчання;
- систему виховної роботи закладу;
- методику організації та проведення виховних заходів, мету, зміст, форми та методи роботи класного керівника;

уміти:

- розробляти й проводити різні типи уроків, занять, застосовуючи найбільш ефективні технології, форми, методи, засоби навчання;
- здійснювати дидактичну трансформацію змісту навчання з урахуванням мети, завдань уроку, заняття та вікових особливостей учнів;
- викладати зміст відповідно до професійної специфіки навчання студентів фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти;
- адаптувати зміст та форми навчальної діяльності учнів відповідно до рівня підготовки учнів;
- планувати та здійснювати навчальну, методичну, виховну роботу з урахуванням вікових особливостей учнів та специфіки закладу освіти;

- аналізувати наукову та навчально-методичну літературу й використовувати її для виконання професійних обов'язків;
- забезпечувати реалізацію методологічних підходів, дидактичних принципів та міжпредметних зв'язків;
- організовувати навчальну, дослідницьку та проєктну діяльність учнів, керувати нею й оцінювати її результати;
- розвивати в учнів/студентів інтерес до навчання, позакласної діяльності;
- складати методичні розробки різних за формою виховних заходів;
- під час написання кваліфікаційної роботи використовувати дидактичний потенціал практики, застосовувати методи науково-педагогічних досліджень;
- створювати умови для свідомого вибору учнями майбутньої професії, здійснювати профорієнтаційну роботу з учнями;
- аналізувати, корегувати, критично оцінювати результати власної професійної діяльності.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Згідно з навчальним планом підготовки магістрів виробнича практика у закладах загальної середньої та фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти проходить на II курсі магістратури у III семестрі (тривалість практики: у ЗЗСО – 3 тижні та у ЗПТО – 3 тижні, загалом 6 тижнів). Під час практики магістранти повинні відвідувати уроки, які проводяться вчителями школи або викладачами ЗПТО та магістрантами-практикантами, проводити пробні та залікові уроки, виготовляти дидактичні матеріали, розробляти тематичне планування, конспекти уроків, візуально-графічну наочність, проводити позакласну роботу з біології, природознавства та основ здоров'я, виконувати обов'язки класного керівника.

За результатами практики виставляється диференційований залік. По закінченню виробничої (педагогічної) практики в університеті проводиться підсумкова конференція, на якій магістранти звітують про результати проходження практики, діляться своїми враженнями та висловлюють пропозиції щодо вдосконалення практики.

Практична підготовка здобувачів освіти за дуальною формою здобуття вищої освіти та на робочому місці (на виробництві) може здійснюватися з урахуванням особливостей цих форм здобуття освіти. Здобувачі вищої освіти, які поєднують навчання з роботою, можуть проходити практичну підготовку

шляхом навчання на робочому місці у процесі виконання посадових обов'язків, якщо це забезпечує виконання програми практики.

Згідно з угодою про міжнародну академічну мобільність здобувачі вищої освіти можуть проходити практичну підготовку в закордонних закладах, установах організаціях, якщо вона відповідає програмі та графіку освітнього процесу.

У разі необхідності допускається проведення практики із використанням дистанційних технологій навчання (програм для проведення відео-конференцій та он-лайн зустрічей, інтерактивних платформ для дистанційного навчання в онлайн-класах, імітаційних моделей, технологій «віртуальної реальності», навчально-прикладних відеофільмів тощо) без фактичного відвідування або з частковим відвідуванням баз практик.

Заходи, пов'язані з організацією практичної підготовки, що проходить за межами університету, визначаються наказом ректора.

Основні положення, завдання, обов'язки, розподіл доручень, визначені Положенням про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка (протокол №11 від 29.05.2023 р.), поширюються на студентів денної та заочної форм навчання.

Тривалість робочого часу здобувачів вищої освіти під час проходження практичної підготовки регламентується Кодексом законів про працю України та іншими законодавчими актами, що встановлюють соціально-трудові відносини, і складає 45 години (1,5 кредити) на тиждень, із яких не більше 30 годин – безпосередня робота на базі практики. За домовленістю між університетом і базою практичної підготовки може встановлюватися інша тривалість робочого часу, за умови, якщо це не суперечить вимогам чинного трудового законодавства.

БАЗИ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

Місцем проведення практичної підготовки можуть бути організації, установи підприємства будь-якої форми власності в Україні та за її межами, які мають належні умови для її проведення.

Здобувачі вищої освіти мають право самостійно за узгодженням з кафедрами, що забезпечують організацію і проведення практичної підготовки, адміністрацією факультету пропонувати для себе місце проходження практики. У цьому випадку здобувач освіти повинен подати на розгляд кафедри лист-згоду з базового закладу, в якому адміністрація бази практики гарантуватиме створення необхідних умов для виконання програми практичної підготовки (Додаток В).

Здобувачі вищої освіти можуть проходити практичну підготовку під час виконання посадових обов'язків відповідно до фаху. Університет може зараховувати практичну підготовку в порядку визнання результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою, що були здобуті під час трудової діяльності здобувача.

Керівники бази практичної підготовки разом із керівництвом Університету несуть відповідальність за створення умов для проходження практики здобувачами вищої освіти.

Для здобувачів вищої освіти-громадян інших країн, бази практичної підготовки можуть бути розташовані як на території країн-замовників, так і в Україні.

Здобувачі вищої освіти – громадяни інших країн отримують програму практичної підготовки, індивідуальні завдання, складають у встановленому кафедрою порядку звіт. Під час проходження практичної підготовки в освітніх закладах України, вони дотримуються вимог Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка.

ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

1. Підготовчий етап.

Перші два дні практики присвячуються участі магістрантів у таких видах навчально-професійної діяльності:

1. Участь у настановчій конференції.
2. Ознайомлення з освітнім закладом, кабінетом біології, природознавства, його обладнанням, технічними та іншими засобами навчання.
3. Ознайомлення з документацією вчителів/викладачів біології, природознавства та основ здоров'я: тематичними планами, поурочними планами, класними журналами.
4. Спостереження за методикою проведення уроків біології, природознавства та основ здоров'я вчителями школи, ознайомлення з особливостями їх технологій навчання.
5. Складання індивідуального плану на період практики.
6. Робота з необхідною методичною літературою.
7. Підготовка до проведення уроків біології, природознавства та основ здоров'я (отримання консультацій від методистів та вчителів школи, опрацювання навчальної програми, написання планів-конспектів, виготовлення наочності, дидактичних матеріалів).

8. Розробка плану виховної роботи, узгодження його з вчителем, класним керівником.
9. Вивчення психологічних аспектів навчально-виховної діяльності (врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів/студентів, спілкування і мікроклімату на уроці та ін.).

2. Організація і здійснення професійно-педагогічної діяльності на посаді вчителя / викладача:

1. Проведення пробних уроків біології, природознавства та основ здоров'я, їх самоаналіз.
2. Розробка сценарію позакласного заходу з біології, природознавства та основ здоров'я.
3. Самостійне написання планів-конспектів до уроків біології, природознавства та основ здоров'я.
4. Проведення уроків, занять з біології, природознавства та основ здоров'я.
5. Проведення позакласного заходу з біології, природознавства та основ здоров'я.
6. Відвідування уроків і позакласних занять учителя, інших практикантів та участь у їх аналізі.

3. Аналіз результатів навчальної і виховної роботи.

1. Оформлення та представлення звітної документації.
2. Виступ щодо результатів здобутих знань, умінь, компетентностей на підсумковій конференції.

Основні види діяльності практикантів

Педагогічною практикою передбачено виконання професійних обов'язків у таких видах діяльності:

- 1) організаційна робота;
- 2) навчальна робота;
- 3) позакласна робота;
- 5) профорієнтаційна робота.

Організаційна робота

- 1) ознайомлення зі специфікою діяльності у закладах загальної середньої та фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти даного типу (загальноосвітньої школи, ліцею, гімназії, фахові коледжі тощо);

2) ознайомлення зі шкільною документацією, планом навчальної і виховної роботи класного керівника.

3) вивчення класу/ групи, в якому магістрант буде проходити практику.

Навчальна робота

- 1) вивчення методичних матеріалів та документації кабінету біології, природознавства;
- 2) розробка плану відкритих уроків, методичних розробок;
- 3) складання індивідуального плану на період практики;
- 4) складання тематичного плану уроків на основі планів учителів, розробка уроків;
- 5) проведення уроків із дотриманням психолого-педагогічних, методичних і гігієнічних вимог до уроку;
- 6) відвідування уроків учителів та практикантів;
- 7) проведення предметного й комплексного аналізу відвіданих уроків;
- 8) проведення психолого-педагогічного самоаналізу уроків;
- 9) оволодіння вміннями розвитку, виховання учнів на уроках біології та основ здоров'я;
- 10) виготовлення дидактичного матеріалу, підготовка презентацій;
- 11) проведення додаткових занять із невстигаючими, робота з обдарованими учнями;
- 12) участь у роботі підсумкових заходів з педпрактики;
- 13) оформлення звіту про проходження педагогічної практики.

Позакласна робота

- 1) проведення консультацій з предметів;
- 2) вивчення системи роботи вчителя біології, природознавства та основ здоров'я, спрямованої на формування в учнів стійкого інтересу до предметів;
- 3) спостереження та аналіз окремих видів позакласної роботи, що проводять учителі ЗЗСО;
- 4) планування, підготовка та проведення позакласної роботи;
- 5) відвідування й аналіз позакласних заходів, що проводять магістранти;
- 6) допомога в обладнанні кабінету біології (виготовлення візуально-графічної наочності: таблиць, схем, буклетів, дидактичних матеріалів тощо).

Профорієнтаційна робота

- 1) організація екскурсій учнів на природничо-географічний факультет та до Ботанічного саду;
- 2) показ відеофільму та презентацій про університет та природничо-географічний факультет;
- 3) поширення профорієнтаційного матеріалу учням старших класів (флаєри, календарики, рекламні буклети тощо);

- 4) проведення тематичних бесід і виховних годин профорієнтаційної тематики або організація зустрічі адміністрації факультету з учнями та їх батьками.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Проведення виробничої (педагогічної практики) у ЗЗСО відбувається за традиційним планом. Проходження студентами педагогічної практики у профільних класах дає можливість опанувати більш глибокий зміст (Біологія і екологія 10-11. Профільний рівень), сучасні форми, методи і засоби навчальної і виховної роботи; сформувати навички, вміння та способи наукової організації професійної праці, прийняття самостійних рішень під час роботи в конкретних виробничих умовах; усвідомлено здійснювати систематичну діяльність із самоосвіти. Передбачено виконання професійних обов'язків у таких видах діяльності: організаційна, навчальна, позакласна, профорієнтаційна робота.

Стратегічна мета профільної біологічної освіти – формування природничо-наукової картини світу на основі глибоких знань про функціонування, будову, еволюцію біологічних систем, набуття ключових компетенцій у контексті загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, виховання екологічного мислення та умінь застосовувати знання на практиці, прагнення до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

У процесі кожного заняття з біології реалізуються цілі профільної біологічної освіти: навчально-пізнавальні, емоційно-ціннісні, професійно-орієнтовані, розвивальні.

Біологічна освіта на профільному рівні спрямована на:

– усвідомлення та поєднання у цілісну систему складових змісту біологічної освіти, встановлення учнями взаємозв'язків між ними, розуміння логіки процесу пізнання та його результатів, упорядкування та систематизацію знань;

– аналіз процесів, явищ в еволюційному та екологічному аспектах;

– фундаменталізацію навчання: пріоритет теоретичних знань, удосконалення понятійного апарату, більш глибоке опрацювання біологічних законів, правил, закономірностей, розкриття методології наукового пізнання, акцентування уваги на нерозв'язаних наукових проблемах, варіативність рішень наукових проблем, вплив сучасних наукових ідей на розвиток біології;

– виявлення аксіологічних аспектів наукового знання та культурно-історичного контексту знань;

– проблематизацію змісту: розв'язання проблемних задач, ситуацій, завдань високого рівня складності, спрямованих на встановлення причинно-наслідкових зв'язків між поняттями, явищами, фактами; дослідницьких завдань (проведення експериментів, пояснення їх результатів, формулювання висновків, проведення досліджень тощо); завдань, спрямованих на розвиток творчого мислення учнів профільних класів, їхніх спеціальних здібностей;

– прикладну спрямованість знань, умінь, навичок, їх зв'язок з майбутньою професією та життям;

– використання міжпредметних зв'язків, знань із споріднених предметів, що забезпечує ґрунтовне вивчення біологічних процесів, явищ, об'єктів;

– формування рефлексивного стилю мислення та комунікативних якостей.

Необхідно ураховувати, що профіль навчання (біолого-хімічний, біолого-географічний, біолого-фізичний (медичний), біолого-технологічний, екологічний), як спосіб організації диференційованого навчання, передбачає поглиблене і професійно орієнтоване вивчення циклу споріднених предметів, охоплює таку сукупність предметів:

1. Базові загальноосвітні предмети становлять інваріантну складову змісту середньої освіти і є обов'язковими для всіх профілів, їх зміст визначається державним загальноосвітнім стандартом.

2. Профільні загальноосвітні предмети – це ті, які реалізують цілі, завдання, зміст кожного профілю. Вони обов'язкові для учнів, які обрали даний профіль навчання. Профільні предмети вивчаються поглиблено. Особливостями вивчення є: більш глибоке і повне опанування понять, законів, теорій; дотримання системного викладу матеріалу, його логічного упорядкування, широке використання знань споріднених предметів; застосування інноваційних технологій навчання, активних методів, організація дослідницької, проектної діяльності та навчальної практики учнів.

3. Курси за вибором.

Профільне навчання потребує використання ефективних форм і методів урочної і позакласної роботи, які б сприяли досягненню мети біологічної освіти. У сучасній школі використовують: лекційно-семінарську систему, проєктну (індивідуальні, групові проєкти), дослідницьку діяльність школярів (у школі та в МАН), експериментальні завдання, наукові експедиції, конференції, диспути, олімпіади, ділові ігри, наукові читання тощо).

Основною формою викладу навчального матеріалу в профільних класах є лекція, питання якої відпрацьовуються на семінарах.

Після ретельного планування уроку необхідно здійснити самоперевірку, яка передбачає:

- 1) аналіз етапів уроку, їх зміст та значення в розкритті основного етапу – формування знань і засобів діяльності;
- 2) встановлення логічних зв'язків між етапами уроку. Необхідно усвідомити, як всі етапи уроку забезпечують розкриття основного етапу уроку, як вони пов'язані за логікою та змістом;
- 3) обрати продуктивні форми, методи, прийоми, засоби навчання.

Професійна готовність вчителя біології до роботи у профільних класах визначається такими вимогами: професійними знаннями (методологічними, дидактичними, предметними, методичними) та професійними вміннями.

Важливою умовою якості профільного навчання є усвідомлення вчителем критеріїв ефективності сучасного уроку біології, які стають одночасно й засобом самоконтролю та рефлексії педагогічної діяльності. Критерії (дидактичні, методичні, психологічні, техніка уроку) та показники ефективності уроку біології у профільних класах можуть бути реалізовані на рівнях: низькому (Н), середньому (С), достатньому (Д), високому (В) (Додаток Б).

Зазначені критерії та показники ефективності сучасного уроку біології є орієнтиром для вчителя щодо вдосконалення та підвищення якості педагогічної діяльності, їх реалізація повинна відбуватися з урахування типу уроку та його структури.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Виробнича (педагогічна практика) надає можливість поглибити і розширити теоретичні знання з урахування професійної спрямованості закладу освіти, удосконалити уміння застосувати їх у вирішенні конкретних педагогічних завдань під час практики.

Під час виробничої (педагогічної практики) відбувається вироблення умінь організації основних форм навчання у ЗПТО, застосування сучасних технологій і методів, що сприяють набуттю навичок професійно-педагогічного спілкування зі студентською аудиторією, вироблення творчого, дослідницького підходу до майбутньої професійної діяльності, виховання стійкого інтересу до професії викладача закладу фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, професійний саморозвиток і самонавчання впродовж життя.

Під час виробничої (педагогічної практики) у закладах фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти магістранти ознайомлюються із сучасним станом навчальної та виховної роботи та

документацією закладу (стандартами фахової передвищої освіти, освітньо-професійною програмою, навчальним планом, журналами, результатами освітньої діяльності студентів).

У навчальному плані освітнього процесу обов'язково зазначають перелік та обсяг усіх освітніх компонентів освітньо-професійної програми у кредитах ЄКТС та годинах, розподіл загального обсягу годин, закріплених за освітніми компонентами на аудиторні (лекції, лабораторні або практичні, семінарські) заняття та самостійну роботу здобувачів освіти. курсових робіт (проектів) та інші види навчального навантаження

План освітнього процесу містить освітні компоненти за вибором здобувача освіти, призначені для забезпечення можливості здобувачу освіти поглибити професійні знання в межах обраної освітньо-професійної програми та здобути додаткові спеціальні компетентності.

Заклади фахової передвищої освіти самостійно визначають механізм реалізації права здобувачів освіти на формування індивідуальної освітньої траєкторії. Вибіркові дисципліни заклад фахової передвищої освіти може формувати у блоки (групи дисциплін, які можуть бути пов'язані за змістом між собою та з обов'язковими дисциплінами професійної підготовки). У разі, якщо здобувач фахової передвищої освіти вибирає певний блок, то всі освітні компоненти, що входять до нього, стають обов'язковими для вивчення.

Підготовка до проведення занять у ЗПТО потребує ознайомлення переліком обов'язкових загальних та спеціальних компетентностей і результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти, що зазначені у освітньо-професійній програмі.

Мета професійно-технічної (професійної) освіти полягає в задоволенні потреб особистості і суспільства у професійних освітніх послугах відповідного рівня з урахуванням вимог ринку праці, забезпечення рівного доступу до якісної й безоплатної первинної професійної освіти, у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації робітників, формуванні творчої, духовно багатой особистості з урахуванням її інтересів і здібностей.

До основних принципів реалізації професійно-технічної (професійної) освіти віднесено: фундаменталізація, соціальна детермінація, стандартизація, єдність професійного навчання й виховання, екологізація, варіативність професійної освіти; індивідуалізація та диференціація професійної освіти; поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки; інтеграція професійної освіти, науки й виробництва; регіоналізація цієї освіти; випереджальний характер підготовки кваліфікованого виробничого персоналу; гнучкість і взаємозв'язок процесу професійного навчання.

Основними видами навчальних занять у фаховому коледжі є: лекційне, лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; консультація. Фаховий коледж має право встановлювати інші форми освітнього процесу та види навчальних занять.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА МАГІСТРАНТА

Головна мета науково-дослідної роботи магістрантів – оволодіння основами теорії науки і творчої діяльності, практичними навичками збору, оброблення та аналізу даних, результатів наукових експериментів, розвиток професійних компетентностей за обраним напрямом фахової підготовки, збір фактичного матеріалу для якісної підготовки кваліфікаційної роботи.

Під час виробничої (педагогічної практики) у магістрантів є можливість здійснювати науково-дослідну діяльність, результати якої будуть відображені у кваліфікаційній роботі. Проведення науково-дослідної роботи дозволяє магістрантам опанувати теоретичні методи педагогічних досліджень, а саме, здійснити: аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури для визначення стану проблеми; проаналізувати досвід роботи вчителів/викладачів біології; порівняльний аналіз рівнів навчальних досягнень школярів; якісну обробку результатів дослідження. Також магістранти опановують емпіричні методи – бесіди, опитування, анкетування учнів, учителів, вивчення шкільної документації, педагогічне спостереження з метою з'ясування форм і методів навчання; проведення педагогічного експерименту (констатувальний та формувальний); здійснення статистичної обробки результатів дослідження.

Отже, основними напрямками науково-дослідної роботи магістрантів є:

- 1) проведення тестування здобувачів освіти із метою виявлення рівня володіння знаннями з біології, прирознавства та основ здоров'я (дослідження мотивації, пізнавальної, активності, самостійності, творчих умінь учнів тощо);
- 2) вивчення наукової методичної літератури з метою удосконалення своєї роботи, теоретичного осмислення реального освітнього процесу;
- 3) проведення спостережень з метою вивчення та узагальнення педагогічного досвіду вчителів/викладачів біології;
- 4) апробація авторської методики навчання (якщо тема кваліфікаційної роботи виконується з методики навчання біології);
- 5) здійснення досліджень з вивчення ефективності розробленої методики;
- 6) виступи на методичних семінарах, конференціях магістрантів-практикантів;
- 7) підготовка та видання магістрантами наукових праць;
- 8) участь у розробці та реалізації проєктів, що можуть бути запропоновані закладам освіти, організаціям, установам.

ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ ТА МЕТОДИСТА

Методичне керівництво практиками здійснюють керівники практик, методисти з фаху.

Обов'язки керівника практики

- складає програму проходження магістрантами практики, пропонує до обговорення на засіданні кафедри;
- забезпечує організацію та проведення практики;
- здійснює попередній розподіл магістрантів на практику;
- проводить інструктаж для магістрантів про порядок проходження практики;
- ознайомлювати здобувачів вищої освіти із завданням і змістом, звітністю і критеріями оцінювання результатів практичної підготовки;
- визначає бази виробничої (педагогічної) практики, узгоджуючи й домовляючись із адміністраціями навчальних закладів разом із відділом практики університету;
- забезпечує розподіл методистів та студентів-практикантів;
- організовує та проводить настановну й підсумкову конференції з практики;
- здійснює загальний та безпосередній контроль із педпрактики;
- приймає звітну документацію магістрантів та висновки методистів;
- приймає залік з практики і виставляє підсумкову оцінку;
- підбиває підсумки педагогічної практики на факультеті й готує звіт;
- звітується про стан проходження магістрантами педпрактики на засіданнях учених рад факультету із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого вдосконалення та організації її проведення.

Обов'язки методиста з фаху:

- відповідає за практику закріпленої за ним групи магістрантів;
- бере участь у проведенні настановчої та підсумкової конференцій. На настановчій конференції ознайомлює здобувачів вищої освіти із вимогами до організації практичної підготовки, здійснює організаційну роботу зі студентами. На підсумковій конференції характеризує роботу своєї групи, досягнення і недоліки окремих здобувачів вищої освіти, узагальнює досвід практики;
- знайомить здобувачів вищої освіти із адміністрацією бази практичної підготовки, здійснює розподіл магістрантів, контролює відвідування, роботу та виконання студентами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку закладу освіти;
- організовує взаємовідвідування магістрантами уроків та їх аналіз;

- проводить методичну роботу із здобувачами вищої освіти: затверджує Індивідуальні плани, проводить консультації, перевіряє та оцінює конспекти, відвідує та обговорює не менш ніж три заняття;
- відвідує уроки, позакласний, профорієнтаційний заходи магістрантів;
- аналізує документацію, подану магістрантами;
- складає звіт про підсумки практики і подає його керівнику в триденний термін;
- готує магістрантів до виступів на підсумковій конференції;
- відповідає за своєчасну подачу здобувачами вищої освіти звітної документації керівнику практики;
- бере участь у проведенні диференційованого заліку з виробничої (педагогічної) практики (оцінює роботу здобувачів вищої освіти, виставляє оцінку в атестаційний лист);
- звітує про хід практики на засіданні кафедри.

ОБОВ'ЯЗКИ ПРАКТИКАНТА

Обов'язки старости групи практикантів:

- у перший тиждень подати керівнику практики та методисту графік та розклад дзвоників і уроків за схемою:

Дні тижня	Магістрант, який проводить урок	учитель	клас	урок	час про- ведення	номер каб.
понеділок						
вівторок						
середа						
четвер						
п'ятниця						
субота						

- прозвітувати в перші два дні про своєчасну явку магістрантів на бази практики;
- вести облік відвідування навчального закладу магістрантами-практикантами;
- здійснювати постійний зв'язок з керівником практики та методистами щодо роботи практикантів та проведення необхідних консультацій.

Обов'язки практиканта:

- брати участь у настановчій та підсумковій конференціях з питань організації практичної підготовки;
- одержати до початку практики у керівників, методистів з фаху консультації щодо виконання завдань практичної підготовки, оформлення всіх необхідних документів;
- пройти своєчасно медогляд і отримати допуск на проходження практичної підготовки;
- своєчасно прибути на базу практичної підготовки;
- сумлінно й відповідально готуватися до проведення уроків, позакласних заходів та профорієнтаційної роботи;
- виконати всі види робіт, передбачені програмою практичної підготовки;
- щоденно бути присутнім на базі практичної підготовки;
- суворо дотримуватись правил внутрішнього розпорядку, охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії і розпоряджень адміністрації установи, де проходить практична підготовка;
- подати звітну документацію з педпрактики на перевірку за два дні до її завершення, захистити результати практики;
- звітувати щодо проходження виробничої практики на підсумковій конференції.

Магістрант-практикант має право:

- отримувати всі необхідні консультації від методистів кафедр біології та методики навчання біології; біології людини, хімії та методики навчання хімії; педагогіки; психології; учителів шкіл;
- виносити пропозиції щодо вдосконалення організації та проведення практики.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Магістранти проходять виробничу (педагогічну) практику на базах ЗЗСО та ЗПТО м. Суми, а також мають право самостійно за узгодженням з кафедрою, адміністрацією факультету пропонувати для себе місце проходження практики. У цьому випадку здобувач освіти повинен подати на розгляд кафедри лист-згоду з базового закладу, в якому адміністрація бази практики гарантуватиме створення необхідних умов для виконання програми практичної підготовки (Додаток В).

Термін практики – 3 навчальних тижні у закладі загальної середньої освіти та 3 тижні у закладі фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти.

За кожним магістрантом закріплений методист, в обов'язки якого входить надання методичної, фахової допомоги, контроль за станом педагогічної практики, питання виробничої дисципліни.

Упродовж педагогічної практики магістранти зобов'язані провести не менше **6 уроків** (з біології, природознавства, основ здоров'я) у закладі загальної середньої освіти та **6 занять** з біології у закладі фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти за чинними навчальними програмами, позакласний та профорієнтаційний заходи, виконати обов'язки класного керівника.

Конспекти уроку за 2-3 дні аналізуються і затверджується вчителем/викладачем, у разі відсутності розгорнутого плану-конспекту магістрант до проведення уроку не допускається. Робочий день триває від першого до останнього уроку за графіком роботи учнівського колективу, за яким закріплений магістрант, але не більше 30 годин на тиждень.

Після відвідування уроку/заняття однокурсників магістрант складає аналіз уроку, після проведення власного уроку – самоаналіз уроку. На уроках, позакласних та профорієнтаційних заходах мають бути присутні вчитель/викладач, методист, однокурсники. Кожен відвіданий керівником, методистом урок підлягає обов'язковому ґрунтовному науково-методичному аналізу.

На останньому тижні педагогічної практики магістрант подає характеристику, щоденник, звіт, конспекти уроків з оцінками вчителя/викладача, конспекти або презентації позакласних та профорієнтаційних заходів методисту з фаху. Про проходження виробничої (педагогічної) практики у ЗЗСО та ЗПТО магістрант звітує у формі заліку керівнику практики.

Підсумкова оцінка з практичної підготовки визначається керівником практики і вноситься ним у щоденник студента-практиканта, індивідуальний навчальний план студента/залікову книжку, екзаменаційно-залікову відомість.

Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики відраховується з Університету.

Здобувачам вищої освіти, які працюють за фахом із навантаженням не менше 0,5 ставки, практична підготовка зараховується за наявності підтверджуючих документів

Оцінюванню підлягають досягнення магістранта в навчальній та позакласна роботі зі спеціальності. Також ураховується:

- сумлінне виконання магістрантом вимог програми педагогічної практики, обов'язків практиканта;
- дотримання правил внутрішнього розпорядку освітнього закладу;

- відсутність зауважень дисциплінарного характеру;
- вчасне подання звітної документації з виробничої (педагогічної практики);
- участь у проведенні настановної та підсумкової конференцій.

Критерії оцінювання навчальних досягнень магістранта

№	Вид діяльності	Кількість балів
1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ вчасно прибути до виробничої бази практики; ✓ сумлінно виконували обов'язки магістрантів-практикантів; ✓ робочий день магістрантів-практикантів у освітньому закладі тривав у межах 6 годин; ✓ проводили уроки на високому науково-методичному рівні, більшість уроків оцінені на «відмінно»; ✓ апробували раціональні форми роботи на уроках біології (у тому числі в профільних класах), природознавства та основ здоров'я, застосовували ефективні методи і прийоми роботи; ✓ у першій половині практики в присутності одного з методистів провели заліковий позакласний захід на високому організаційному та методичному рівні; ✓ відвідали та обговорили уроки та виховні заходи інших магістрантів-практикантів із наступним їх аналізом; ✓ вивчили учнівський колектив; ✓ ознайомилися з досвідом роботи вчителів біології; ✓ надали допомогу ЗЗСО в обладнанні кабінету біології або природознавства; ✓ якісно підготували та вчасно подали на перевірку звітну документацію з педпрактики; ✓ на високому методичному рівні провели профорієнтаційну роботу. 	90-100 A
2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ сумлінно виконували обов'язки практикантів; ✓ вчасно прибули до виробничої бази практики; ✓ робочий день студента-практиканта в навчальному закладі тривав близько 6 годин; ✓ проводили уроки на високому та достатньому науково-методичному рівні; ✓ більшість уроків оцінені вчителями та методистами на «відмінно» і «добре»; ✓ продемонстрували вміння працювати на уроках біології (у тому числі в профільних класах), природознавства та основ здоров'я; ✓ намагалися апробувати раціональні форми роботи на уроках; ✓ застосовували різноманітні методи і прийоми роботи; ✓ у присутності одного з методистів провели залікові позакласні заходи із біології, природознавства та основ здоров'я; ✓ відвідали та обговорили уроки та позакласні заходи інших практикантів; ✓ із наступним їхнім аналізом; ✓ вивчили учнівський колектив; ✓ ознайомилися з досвідом роботи вчителів-предметників освітнього закладу; ✓ на належному методичному рівні провели профорієнтаційну роботу; 	82-89 B

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ мали незначні зауваження щодо якісного оформлення та подання на перевірку звітної документації з педпрактики. 	
3.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ сумлінно виконували обов'язки практикантів; ✓ вчасно прибули до виробничої бази практики; ✓ робочий день практиканта в освітньому закладі тривав близько 6 годин; ✓ проводили уроки на достатньому науково-методичному рівні; ✓ більшість уроків оцінені вчителями та методистами на «добре»; ✓ продемонстрували вміння працювати на уроках біології (у тому числі в профільних класах), природознавства та основ здоров'я; ✓ у присутності одного з методистів провели залікові позакласні заходи з біології, природознавства та основ здоров'я; ✓ відвідали та обговорили навчальні заняття та виховні заходи інших практикантів із наступним аналізом; ✓ провели на достатньому або середньому рівні профорієнтаційну роботу; ✓ мали зауваження щодо якісного оформлення та подання на перевірку звітної документації з педпрактики. 	74-81 С
4.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ не в повній мірі виконували обов'язки практикантів; ✓ проводили уроки на середньому методичному рівні; ✓ більшість уроків оцінені вчителями та методистами на «задовільно»; ✓ продемонстрували недостатні вміння працювати на уроках біології, природознавства та основ здоров'я; ✓ використовувалися одноманітні методи та прийоми на уроках біології, природознавства та основ здоров'я; ✓ недостатньо вивчили учнівський колектив; ✓ провели залікові позакласні заходи з біології на низькому організаційному рівні; проігнорували взаємовідвідування; ✓ не продемонстрували належного рівня сформованості професійно-педагогічних умінь; ✓ є суттєві зауваження щодо оформлення звітної документації з педагогічної практики. 	64-73 Д
5.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ недобросовісно виконували обов'язки практикантів; ✓ присутність у навчальному закладі була епізодичною (у дні проведення уроків); ✓ проводили уроки на низькому науково-методичному рівні; ✓ більшість уроків оцінені вчителями та методистами на «задовільно»; ✓ не продемонстрували вміння працювати на уроках біології, природознавства та основ здоров'я; ✓ не використовувалися різноманітні методи та прийоми на уроках; ✓ провели залікові позакласні заходи на низькому організаційному рівні; ✓ проігнорували взаємовідвідування; ✓ недостатньо вивчили учнівський колектив; ✓ були відсутніми на настановній та підсумковій конференціях; ✓ не продемонстрували належного рівня сформованості професійно-педагогічних умінь; ✓ мають суттєві зауваження щодо оформлення звітної документації з педпрактики. 	60-63 Е
6.	Магістрант-практикант не виконав програму педагогічної практики.	35-59 FX

ВИМОГИ ДО ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Звітна документація подається на останньому тижні педагогічної практики: щоденник, звіт, характеристика, конспекти уроків, виховних та профорієнтаційних заходів на перевірку відповідному методисту, а потім керівнику практики.

Звіти з виробничих практик подаються керівниками практик завідувачу навчальної та виробничої практики університету і зберігаються в архіві Університету.

Документація збирається керівником/методистом практики та зберігається на кафедрі, що забезпечує організацію і проведення практичної підготовки протягом 1 року.

Характеристики з місця проходження виробничої практики зберігаються в особових справах здобувачів вищої освіти.

На підсумкову конференцію кожна академічна група готує презентацію, щодо результатів практики в ЗЗСО та ЗПТО, проведену профорієнтаційну роботу.

Уся документація повинна бути грамотно й охайно оформлена, складена в окрему папку з титульним листом (див. додаток Г).

Перелік звітної документації керівнику практики:

1. Звіт магістранта про проходження виробничої практики (див. додаток Г, Д, Ж).
2. Атестаційний лист (див. додаток З).
3. План проведення уроків з підписами вчителя у вигляді таблиці.

№ п/п	Дата уроку	Тема уроку	Оцінка вчителя	Підпис вчителя	Коментар до уроку (за потреби)

4. Два конспекти проведених уроків з біології (природознавства та основ здоров'я) з оцінкою та підписом вчителя/викладача. Магістранти, що проходили педагогічну практику за межами м. Суми здають всі конспекти уроків з біології з оцінками та підписом вчителя.

5. Розробка проведеного й оціненого вчителем (або класним керівником) залікового позакласного заходу з біології (природознавства та основ здоров'я).

6. Характеристика студента-практиканта з навчального закладу (зі штампом та печаткою), підписана директором, учителем біології (див. додаток К).

7. Щоденник практики (з печатками та підписами, відгуками вчителів та методистів, оцінкою за педагогічну практику) (див. додаток Л).

Звіт підписується студентом і складається за орієнтовним планом:

1. Термін та місце проходження виробничої практики у школі.

2. Виконана навчальна робота (скільки уроків було проведено, які з уроків виявилися найбільш вдалими, які методики та технології було використано, дається самоаналіз уроку та аналіз відвіданого уроку одногрупника чи вчителя).

3. Здійснена методична робота (описати про роботу в методичних кабінетах та лабораторіях, участь у нарадах методичних об'єднань учителів-біологів, допомога вчителю в оформленні кабінету).

4. Проведений позакласний захід з біології (прозвітувати в якій формі був проведений захід, здійснити його об'єктивний аналіз).

5. Виконана науково-дослідницька робота (в галузі методики викладання біології).

6. Звіт про проведену профорієнтаційну роботу.

7. Особисті враження, пропозиції щодо підвищення ефективності проходження практики (розподіл магістрантів, виробничі бази практик, контроль за проходженням практики).

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бірта Г.О. Методологія і організація наукових досліджень: навчальний посібник/ Г.О. Бірта, Ю.Г. Бургу. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 142 с.

<https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/Articles/gornostal/vajinskii%20posibnyk.pdf>

2. Важинський С.Е., Щербак Т.І. В 12 Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. / С.Е. Важинський, Т.І. Щербак. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. – 260 с.

<https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/Articles/gornostal/vajinskii%20posibnyk.pdf>

3. Генкал С.Е. Методичні засади продуктивного навчання біології учнів профільних класів: навчальний посібник для магістрантів вищих навчальних закладів. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2013. – 196 с.

4. Генкал С.Е. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Педагогічні технології в біологічній освіті» для магістрантів освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю 014 Середня освіта. Біологія та основ здоров'я, 014 Середня освіта. Біологія / [уклад. С.Е. Генкал]. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2018. – 48 с.

5. Загальна методика навчання біології. За ред. І.В. Мороза. – К., «Либідь», 2006. – 590 с.

6. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

7. Методика навчання біології : Навчальний посібник / С. М. Тарасова, А. М. Космачова, Г. М. Міхеєва – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 354 с.

8. Методика навчання біології: Навчальний посібник для магістрантів вищих навчальних закладів. / Грицай Н.Б. Львів: «Новий Світ-2000», 2020, 272 с.

9. Методичні рекомендації до написання та захисту кваліфікаційних робіт за спеціальністю 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) [Текст] / укладачі: С. Е. Генкал, В. М. Торяник, Ю. І. Литвиненко, А. П. Вакал, М. П. Москаленко; Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. – Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2023. – 41 с.

<https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/13477>

10. Навчальні програми курсів за вибором з біології для 10-11 класів: [Електронне видання]. Коршевніук Т. В., Матяш Н. Ю., Козленко О. Г., Рибалко Л.М. Київ: Педагогічна думка, 2020. 36 с. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/navchalni-programy-kursiv-za-vyborom-z-biologiyi-dlya-10_11-klasiv.pdf

11. Положенням про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А
ЗАГАЛЬНО-ДИДАКТИЧНА СХЕМА АНАЛІЗУ УРОКУ
(ЗА О. САВЧЕНКО)

1. Готовність класу до уроку.
2. Визначення теми й мети уроку, їх відповідність вимогам програми.
3. Загальна відповідність фактичного змісту уроку його меті.
4. Організація навчальної діяльності школярів на уроці.
5. Режим навчальної праці на уроці (розподіл часу, чергування різних видів діяльності як за змістом, так і за формою сприймання; засоби попередження втомлюваності учнів; концентрування уваги).
6. Оцінювання структури уроку та якісна характеристика його окремих етапів.
7. Мотиваційний мікроклімат уроку (загальна атмосфера спілкування, якість мовлення вчителя, стимулювання дітей до праці, спостережливість, уміння підтримувати дитячу думку).
8. Загальна оцінка результативності уроку.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА АНАЛІЗУ УРОКУ

Предмет _____
 Дата _____ Клас _____ Учитель _____
 Мета відвідування: _____
 Тема уроку: _____
 Мета уроку: _____
 Розвиток компетентностей: _____
 предметних: _____
 ключових: _____
 Тип уроку: _____
 Обладнання уроку: _____
 Форми й методи роботи: _____

№ з/п	Предмет аналізу	Зміст аналізу	Аналіз уроку
1	Загальні відомості про урок	Дата, клас, предмет, обладнання	
2	Початок уроку	Готовність класу до уроку. Уміння вчителя зосередити увагу учнів на навчальній роботі, створити робочий настрій у класі	
3	Тема уроку	Місце цього уроку в системі уроків із теми, зв'язок із вивченим матеріалом	
4	Мета уроку: навчальна, розвивальна, виховна	Розвиток компетентностей: предметних, ключових	
5	Організація уроку	<ul style="list-style-type: none"> • Тип уроку; • структура, етапи, їх послідовність і розподіл часу, відповідність побудови уроку його змісту й меті; • види навчальної діяльності; 	

		<ul style="list-style-type: none"> • поєднання фронтальної, групової та індивідуальної роботи на уроці; • раціональне використання часу 	
6	Зміст уроку	<ul style="list-style-type: none"> • Науковий виклад матеріалу на уроці, його відповідність особливостям учнів; • виховне значення уроку; • доцільність викладеного матеріалу: для опитування, закріплення, пояснення, керування самостійної роботи, практичних і лабораторних робіт, повторення, роз'яснення домашнього завдання; • відповідність змісту уроку вимогам програми; • зв'язок теорії з практикою; роз'яснення вчителем практичного значення знань, навчання учнів застосовувати свої знання на практиці; • використання вивченого матеріалу, його доступність; • зв'язок вивченого матеріалу з попереднім; • міжпредметні зв'язки; • використання життєвого досвіду учнів для розвитку в них пізнавальної активності та самостійності; • обсяг знань учнів, їхніх умінь і навичок 	
7	Методика проведення уроку	<ul style="list-style-type: none"> • Обладнання уроку, використання наочності, дидактичного матеріалу на всіх етапах уроку; • відповідність методів і прийомів навчальним, виховним та розвивальним завданням уроку, їх оптимальне поєднання; • відповідність методів змісту уроку, віку й рівню підготовки учнів, ефективність застосованих методів і прийомів; • постановка вчителем перед учнями мети уроку і підбиття підсумків; • робота зі слабовстигаючими на уроці; • правильність оцінювання вчителем знань і діяльності учнів, його ефективність і об'єктивність; • дотримання на уроці єдиних вимог до учнів 	

8	Організація пізнавальної діяльності учнів	<ul style="list-style-type: none"> • Роль, місце й характер самостійної роботи • учнів на уроці; • використання підручників і наочних посібників; • послідовність запитань і завдань, прийоми активізації учнів; • характер пізнавальних завдань, формулювання проблемних запитань 	
9	Психологічні засади уроку	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток уваги; • розвиток пам'яті, мислення; • ритмічність уроку: чергування матеріалу різного ступеня складності, різноманітність видів навчальної діяльності; • присутність психологічних пауз; • емоційна атмосфера уроку 	
10	Індивідуальний і диференційований підхід на уроці		
11	Обсяг, характер домашнього завдання		
12	Робота й поведінка учнів на уроці	<p>Активність класу, якість відповідей учнів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зацікавленість дітей матеріалом уроку; • дисциплінованість і організованість учнів; • у мовлення учнів 	
13	Поведінка вчителя на уроці	<ul style="list-style-type: none"> • Витримка, зібраність, доброзичливість; • уміння розподіляти увагу на уроці, дослуховуватися до відповідей учнів; • вимогливість до учнів, використання різноманітних прийомів впливу на школярів; • емоційність; • мовлення; • зовнішній вигляд 	

Висновки, зауваження, пропозиції: _____

ДОДАТОК Б
Критерії та показники ефективності уроку біології

№ n/n	Критерії та показники ефективності сучасного уроку біології	Рівень реалізації			
		Н	С	Д	В
Дидактичні					
1.	Чітке формулювання мети, завдань, їх зв'язок з виховними та розвивальними завданнями				
2.	Визначення оптимального змісту відповідно до програми і цілей уроку, з урахуванням профільного рівня підготовки учнів				
3.	Прогнозування рівня сформованості знань, умінь, навичок, біологічної компетентності				
4.	Вибір оптимальних методів, форм організації, що забезпечують професійну спрямованість у навчанні				
5.	Реалізація дидактичних принципів				
6.	Створення умов для успішного навчання				
7.	Дидактична обробка навчального матеріалу (наукові факти, їх доведення; логіка та послідовність вивчення матеріалу; виділення вузлових понять; диференціація навчального матеріалу за мірою його складності; формулювання висновків; раціональне навантаження учнів; настанова учнів на засвоєння основних знань і вмінь; співвіднесення матеріалу з відведеним часом; його доступність)				
8.	Здійснення внутрішньопредметного зв'язку, підготовки учнів до сприйняття нового матеріалу на основі вивченого раніше				
9.	Встановлення міжпредметних зв'язків, понять				
10.	Зв'язок навчального матеріалу із життям, з досвідом учнів, майбутньою професією				
11.	Оптимальне сполучення на уроці колективних, групових, парних та індивідуальних форм навчання				
12.	Оснащення уроку наочними посібниками, технічними засобами навчання				
13.	Урахування індивідуальних особливостей та інтересів учнів, здійснення індивідуалізації навчання та диференційованого підходу				
14.	Організація різних видів самостійної пізнавальної діяльності учня (репродуктивної, конструктивної, творчої), їх місце на уроці				
15.	Організація творчої діяльності учнів				
16.	Застосування розвивальних завдань, проблемних ситуацій				
17.	Домашнє завдання (обсяг, конкретизація, індивідуалізація)				
Методичні					
1.	Реалізація системного, структурно-функціонального, синергетичного та еколого-еволюційного підходів				

2.	Цілісний підхід до вивчення процесів, об'єктів, явищ				
3.	Прикладна спрямованість біологічних знань				
4.	Опора на провідні біологічні теорії, закони, концепції				
5.	Реалізація принципу фундаментальності, взаємозв'язку курсів біології				
6.	Дослідницький підхід до навчання (побудова навчання у формі пошукових експериментів і міні-відкриттів)				
7.	Застосування натуральної наочності				
8.	Відбір біологічних понять та ступінь їх розкриття				
9.	Реалізація принципів історизму та єдності походження живого				
10.	Розвиток екологічного мислення				
<i>Психологічні</i>					
1.	Урахування особливостей розвитку учнів старших класів				
2.	Формування позитивної мотивації				
3.	Стимулювання успіхів учнів і використання арсеналу заохочень				
4.	Прийоми активізації пізнавальної діяльності школярів (їх сприйняття, пам'яті, мислення, уяви тощо)				
5.	Проектування розвитку учнів у межах предмету				
6.	Організація репродуктивної та творчої діяльності учнів, їх співвідношення				
7.	Урахування навантаження на пам'ять і мислення, розвиток пізнавальної діяльності, як часто вчитель застосовує примус				
8.	Особливості організації діяльності вчителя: підготовленість, енергійність, педагогічний такт, оптимістичний підхід				
9.	Коректність оцінювання, емоційна атмосфера				
<i>Техніка уроку</i>					
1.	Емоційний стиль викладання, що викликає потребу в знаннях				
2.	Оптимальний темп уроку, завершеність дій вчителя				
3.	Контакт вчителя з класом, доброзичливість у стосунках, педагогічний такт				
4.	Зміна видів діяльності учнів				
5.	Орфографічний режим школи				
6.	Увага вчителя до всіх учнів				

Показники ефективності уроку біології можуть бути реалізовані на рівнях: низькому (Н), середньому (С), достатньому (Д), високому (В).

ДОДАТОК В
Лист-згода базового закладу

№ вих. _____ від « _____ » _____ 20 року

Декану природничо-
географічного факультету

Керівника _____

(повна назва бази практики)

(прізвище, ім'я)

Адміністрація _____

(повна назва бази практики)

просить направити для/надає згоду на проходження _____

_____ практики

(назва практики)

студента (ку) _____ інституту/факультету

_____ групи _____

(прізвище, ім'я по-батькові практиканта)

з _____ по _____

База практичної підготовки зобов'язується прийняти студента, створити необхідні умови для виконання студентом програми практичної підготовки, забезпечити безпечні умови праці під час практики.

Керівник

печатка закладу, підпис

Ім'я, прізвище
керівника

ДОДАТОК Г

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра біології та методики навчання біології

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

**З ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ У
ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

або

**ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

магістранта _____ курсу природничо-географічного факультету

(П.І.П. студента)

(місце проходження практики)

Керівник практики:

Підпис та оцінка

Суми – 202_

ДОДАТОК Д
ЗВІТ З ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ У
ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Магістранта-практиканта _____

Курс 2, група 662 природничо-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Назва закладу освіти _____

Методист з біології _____

Загальні результати виробничої (педагогічної) практики:

а) кількість відвіданих уроків учителів; б) кількість відвіданих уроків практикантів; в) кількість проведених уроків; г) кількість проведених виховних заходів; д) кількість проведених позакласних заходів; е) кількість відвіданих виховних заходів.

Характеристика ходу початкового етапу виробничої педагогічної практики: участь у настановній конференції та груповій бесіді з керівником та методистом; знайомство з керівництвом школи та вчителями; ознайомлення з планом роботи вчителів-предметників; знайомство з учнями.

Аналіз проведеної навчальної роботи з біології, природознавства, основ здоров'я: складання тематичного плану на період педагогічної практики; відвідування уроків учителів біології, природознавства, основ здоров'я; проведення уроків та під час замін, виготовлення виготовлення методичних матеріалів та їх загальна характеристика.

Аналіз проведеної позакласної роботи з біології природознавства, основ здоров'я: загальна характеристика відвіданих позакласних заходів з біології, природознавства, основ здоров'я, проведених учителями та практикантами; опис позакласного заходу тему «_____»; самоаналіз проведеного заходу.

Аналіз проведеної виховної роботи з учнями: результати ознайомлення із системою роботи класного керівника й вивчення учнів класу; виконання функцій та обов'язків класного керівника, опис прийомів щодо реалізації виховної спрямованості уроків; загальна коротка характеристика відвіданих виховних заходів; опис проведених виховних заходів за темами «_____»; самоаналіз проведених заходів.

Аналіз науково-дослідної роботи зі здобувачами освіти: (тема науково-дослідної роботи; коротко зміст теми, опис проведених спостережень/експериментів за темою дослідження; назва виступу на методичному семінарі, майстер-класу тощо).

Звіт про проведену профорієнтаційну роботу практиканта (у якій формі проводилася профорієнтаційна робота, її результати).

Загальна особистісна характеристика виробничої практики (оцінка результативності практики в аспекті формування професійних умінь мотивації, зауваження та побажання щодо організації практики).

Дата

Підпис практиканта

ДОДАТОК Ж
ЗВІТ З ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ У
ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Магістранта-практиканта _____

Курс 2, група 662 природничо-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Назва закладу освіти _____

Методист з біології _____

Загальні результати виробничої (педагогічної) практики:

а) кількість відвіданих занять викладача біології; б) кількість відвіданих занять практикантів; в) кількість проведених занять; г) кількість проведених виховних заходів; д) кількість проведених позакласних заходів; є) кількість відвіданих виховних заходів.

Характеристика ходу початкового етапу виробничої педагогічної практики: участь у настановній конференції з керівником та методистом; знайомство з керівництвом ЗПТО та викладачами; ознайомлення з планом роботи викладача біології; знайомство зі здобувачами освіти.

Аналіз проведеної навчальної роботи з біології: складання тематичного плану на період педагогічної практики; відвідування занять викладачів біології; проведення занять та під час замінь, виготовлення методичних матеріалів та їх загальна характеристика.

Аналіз проведеної позакласної роботи з біології: загальна характеристика відвіданих позакласних заходів з біології, проведених викладачами та практикантами; опис позакласного заходу тему «_____»; самоаналіз проведеного заходу.

Аналіз проведеної виховної роботи: результати ознайомлення із системою роботи куратора групи й вивчення здобувачів; опис прийомів щодо реалізації виховної спрямованості занять; загальна коротка характеристика відвіданих виховних заходів; опис проведених виховних заходів за темами «_____»; самоаналіз проведених заходів.

Аналіз науково-дослідної роботи зі здобувачами освіти: (тема науково-дослідної роботи; коротко зміст теми, опис проведених спостережень/експериментів за темою дослідження; назва виступу на методичному семінарі, майстер-класу тощо).

Звіт про проведену профорієнтаційну роботу практиканта (у якій формі проводилася профорієнтаційна робота, її результати).

Загальна особистісна характеристика виробничої практики (оцінка результативності практики в аспекті формування професійних умінь мотивації, зауваження та побажання щодо організації практики).

Дата

Підпис практиканта

ДОДАТОК 3
Зразки атестаційних листів

Для ЗЗСО

АТЕСТАЦІЙНИЙ ЛИСТ

виробничої (педагогічної) практики магістранта _____
(П.І.П. повністю)

природничо-географічного факультету, спеціальності _____,
який проходив практику в _____
(вказати повну назву школи та її адресу, телефон)

у _____ класі, в період з _____ по _____.

№ п/п	Показники оцінювання	Відповідальна особа (П.І.Б)	Макс. балів	Набрані бали	Підпис
1.	Навчальна та позакласна робота з біології,	Вчитель біології	30		
2.	природознавства, основ здоров'я	Методист з біології	30		
3.	Педагогічна робота в школі	Класний керівник	20		
4.	Профорієнтаційна робота	Керівник практики	15		
5.	Участь у настановчій та підсумковій конференції, оформлення звітної документації	Керівник практики	5		
6.	Підсумкова оцінка за виробничу (педагогічну) практику	Керівник практики	100		

АТЕСТАЦІЙНИЙ ЛИСТ

виробничої (педагогічної) практики магістранта _____

(П.І.П. повністю)

природничо-географічного факультету, спеціальності _____,

який проходив практику в _____

(вказати повну назву школи та її адресу, телефон)

у _____ групі, в період з _____ по _____.

№ п/п	Показники оцінювання	Відповідальна особа (П.І.Б)	Макс. балів	Набрані бали	Підпис
1.	Навчальна та позакласна робота з біології	Викладач біології	30		
2.		Методист з біології	30		
3.	Педагогічна робота в школі	Керівник (куратор) групи	20		
4.	Профорієнтаційна робота	Керівник практики	15		
5.	Участь у настановчій та підсумковій конференції, оформлення звітної документації	Керівник практики	5		
6.	Підсумкова оцінка за виробничу (педагогічну) практику	Керівник практики	100		

ДОДАТОК К
БЛАНК ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

ШТАМП ЗЗСО/ЗПТО

Характеристика
магістрантки-практикантки
2 курсу
спеціальності 014 Середня освіта
(Біологія та основ здоров'я)
природничо-географічного факультету
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

(П.І.Б. повністю)

_____ проходила виробничу (педагогічну) практику в

_____ назва закладу
з _____ по _____ 202_ р. на посаді вчителя біології.

_____ зарекомендувала себе наполегливим, ініціативним, працелюбним, здібним організатором учнівського колективу, досягла належного рівня викладання, загальної культури та творчості.

_____ ознайомила з веденням ділової документації, особливостями організації навчально-виховного процесу, системою роботи навчального закладу. Магістрантка має належну теоретичну та методичну підготовку, знання з предмету та методики викладання біології, знає шкільну програму з біології та критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Нею було проведено __ занять з біології та позакласний захід «_____». Усі заняття були заздалегідь сплановані, продумані, обговорені з вчителем.

Під час роботи _____ використовувала сучасні засоби навчання, дидактичний матеріал, форми та методи викладання сприяли активному сприйняттю учнями навчального матеріалу. Магістрантка змогла встановити взаємодію з учнями та завоювати авторитет, що позначилось на належному рівні викладання дисципліни.

З педагогічним колективом у _____ склались конструктивні, доброзичливі стосунки. Вона виконувала доручення вчителів, класного керівника, брала активну участь у всіх позакласних заходах, проводила індивідуальну виховну та профорієнтаційну роботу.

Виробнича (педагогічна) практика у ЗЗСО/ЗПТО пройшла на належному методичному рівні та заслуговує на високу оцінку.

Директор

підпис

Ім'я та ПРІЗВИЩЕ

Печатка ЗЗСО/ЗПТО

Вчитель/Викладач біології

підпис

Ім'я та ПРІЗВИЩЕ

ДОДАТОК Л

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С. МАКАРЕНКА**

**Природничо-географічний факультет
Кафедра біології та методики навчання біології**

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

_____ (вид і назва практики)
студента-практиканта _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Освітній рівень _____

Спеціальність _____

ОПП _____

_____ курс, група _____ форма навчання _____

База практики _____

Термін проходження практики з _____ р. по _____ р.

Керівник/методист практики від ЗВО _____

Відповідальна особа за проходження практики від закладу (бази практики)

Назва закладу/установи, організації _____

Адреса _____

ППП адміністрації закладу _____

ППП вчителя/викладача біології _____

ППП класного керівника/куратора _____

Магістрант _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство, організацію, установу

„___” _____ 20__ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи

“ ___ ” _____ 20__ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні рекомендації

до проведення виробничої (педагогічної) практики у закладах загальної середньої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Укладачі:

Генкал Світлана Едуардівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології та методики навчання біології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Литвиненко Юлія Іванівна – кандидат біологічних наук, доцент, завідувачка кафедри біології та методики навчання біології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Відповідальна за випуск *О. Ю. Кудріна*
Комп'ютерне верстання *Ю. І. Литвиненко*

Підг. до друку 4.09.2023

Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman

Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 1,69.

Ум. фабр.-відб. 1,69. Обл.-вид. арк. 1,70.

Тираж 50 пр. Вид. №

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002,

СумДПУ імені А. С. Макаренка

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру

суб'єктів видавничої справи

Серія ДК № 231 від 02.11.2000 р.